

*Л.В. Романюк,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

*Т.В. Русановська,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Кіровоградський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. Стаття присвячена визначенню критеріїв відбору автентичних матеріалів у процесі навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей в курсі «Іноземна мова за професійним спрямуванням». У роботі аналізуються різні класифікації відбору автентичних матеріалів, які сприяють формуванню соціокультурної та комунікативної компетентності майбутніх фахівців немовних спеціальностей.

Ключові слова: автентичні матеріали, студенти немовних спеціальностей, класифікація, критерії відбору.

Задля досягнення успіху в кар'єрному зростанні сучасні фахівці будь-якої галузі мають володіти іноземною мовою, що є однією з головних умов сьогодення. У роки європейської освітньої інтеграції дедалі більше уваги у вищих навчальних закладах приділяється розвитку методики викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», тобто розвитку у студентів немовних спеціальностей практичного оволодіння іноземною мовою та здобуттю навичок професійного спілкування в іншомовному середовищі.

Потреба у володінні іноземною мовою зростає щодня, зростає також і потреба в новітніх методах, прийомах та засобах навчання, орієнтованих на формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців немовних спеціальностей у процесі професійно-спрямованого спілкування. Такий підхід передбачає не стільки знання лексичних одиниць, граматичних структур, правил вживання лексико-граматичних конструкцій, скільки передбачає знання про країну, мова якої вивчається, її культуру, вербальні і невербальні етичні норми. У цьому контексті постає необхідність використання автентичного матеріалу, який ефективно сприяє успішному оволодінню іноземною мовою. Автентичний матеріал є одним з тих засобів вивчення іноземної мови, який оптимізує навчальну діяльність та сприяє подальшій мотивації у студентів немовних спеціальностей.

Актуальність цієї статті зумовлюється потребами, вимогами суспільства до сучасного рівня володіння іноземною мовою майбутніми фахівцями немовних спеціальностей, розвитком автентичності у навчанні, впровадженням автентичних матеріалів у навчальний процес вишів, з одного боку, та недостатнім рівнем дослідження проблеми використання цих засобів, з іншого.

Як у зарубіжній, так і вітчизняній методиці викладання іноземних мов питання ефективності використання автентичних матеріалів періодично висвітлюється в методичній літературі, але завдяки своїм властивостям цей засіб навчання становить певний інтерес.

Незважаючи на розроблення окремих аспектів проблеми, наявні дослідження не сприяють цілісному її розв'язанню. Серед вітчизняних вчених та методистів найвагоміші праці з проблеми автентичних матеріалів у методиці викладання іноземних мов належать Г. Мільруд, О. Носонович, Г. Вороніної, С. Ніколаєвої, Н. Гез, Т. Гусак та ін. Варто зазначити, що в зарубіжній методиці зазначене питання розглядалося більш детально. Про це свідчать праці Т. Адамса, Дж. Джебхарда, Л. Міллера, Дж. Річардса, Дж. Шермана, Б. Томлінсона, М. Бріна, Д. Тейлора, Дж. Джой.

Незважаючи на це, більшість праць зосереджено на проблемі використання автентичного тексту у процесі навчання іноземної мови, розроблено критерії відбору таких текстів, методичні рекомендації щодо роботи над ними на різних етапах навчання. Проте, беручи до уваги різноманітність автентичних матеріалів, які ще не було висвітлено у методичній та науковій літературі, стає очевидним, що дане питання потребує подальшого дослідження. Більш того, поняття «автентичні матеріали» не є однозначним та викликає різні дискусії.

Метою статті є визначення критеріїв відбору автентичних матеріалів у процесі навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей на курсі «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Перш ніж визначити критерії критеріїв відбору автентичних матеріалів на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням для студентів немовних спеціальностей, нам потрібно теоретично обґрунтувати ключові поняття нашої статті, а саме «автентичні матеріали» та «неавтентичні матеріали».

«Автентичний» у перекладі з грецької (*authenticos*) означає «справжній, оригінальний». У методичці викладання іноземних мов автентичність розуміють як використання автентичного (справжнього, оригінального) матеріалу в процесі навчання. Натомість, автентичність має двозначну природу, тому в методичній літературі є безліч визначень цього поняття, та поняття «автентичний матеріал» є підставою для подальшого дослідження цього явища.

Т. Гусак та Т. Гужва вважають, що не існує загального визначення автентичності. Перш за все, автентичність – це ряд умов, різноманітних видів автентичності. Вчені наголошують, що всі складові елементи заняття (тексти, фонограми, навчальні завдання, атмосфера на уроці, навчальна взаємодія) мають свої специфічні критерії, які надають можливість відрізнити автентичне від не автентичного [2, с. 38].

Дещо іншої думки Т. Адамс, який розрізняє автентичні матеріали від неавтентичних наступним чином. Автентичні матеріали – це матеріали, що було створено з метою спілкування у реальному світі; вони можуть мати неправильний зачин, або незакінчені речення; такі матеріали є корисними у вдосконаленні комунікативних аспектів мовлення. Неавтентичні матеріали створені спеціально для навчання, вони містять штучну мову, правильно оформлені речення, структуру, але є дуже корисними під час навчання граматичного матеріалу [6, с. 4].

Деякі вчені схоже досліджують це питання, інші трактують його зміст, використовуючи власні дослідження, власний досвід, досвід інших. Чимало вітчизняних та зарубіжних методистів зацікавлені у розробленні класифікацій та умов використання автентичних матеріалів в сучасній освітній системі.

Автентичні матеріали сприяють реалізації принципу новизни у навчальному процесі, а їх зміст забезпечує створення інформаційної бази, збагачення лексичного та граматичного мінімуму.

Іншою властивістю автентичних матеріалів є те, що вони можуть вдало урізноманітнити заняття та зробити його набагато цікавішим та сучаснішим. Головне, щоб матеріали, що використовуються на уроці, відповідали інтересам та потребам студентів, та були значущими для них [7, с. 71].

Прикладами автентичних матеріалів як засобів навчання іноземних мов можуть бути мапи, меню, розклади, туристичні брошури, інформаційні листівки, рецепти, об'яви, пісні, уривки з теле- та радіоновини, листи, казки, інтерв'ю, уривки зі щоденників підлітків, анекдоти, різноманітні статті, країнознавчі тексти. Усі вищезгадані матеріали можна поділити, у свою чергу, на дві великі групи: *письмові та усні*.

Докладну класифікацію залежно від змісту, функцій у реальному середовищі і за тематикою пропонує К. Кричевська, яка поділяє всі автентичні матеріали на кілька груп, залежно від сфер спілкування:

1. *навчально-професійна сфера спілкування*: рекламні проспекти навчальних центрів, програми освіти у різних навчальних закладах, об'яви з приводу роботи, календар учня, розклад уроків, різноманітні навчальні матеріали з іноземної мови, статті з газет, журналів;

2. *соціально-культурна сфера спілкування*: репродукції художніх творів, рекламні проспекти, довідники з ілюстраціями визначних місць, афіші спектаклів, концертів, фестивалів, запрошення, програми екскурсій, лотерейні квитки;

3. *побутова сфера спілкування*: предмети побуту та їх ілюстрації, схеми-плани усіх видів транспорту, рахунки для сплати різних послуг, інструкції, пам'ятки до застосування побутових приладів;

4. *торгово-комерційна сфера спілкування*: рекламні проспекти товарів, запрошення-реклама, меню, рецепти національних страв, талони на придбання різних видів товарів;

5. *сімейно-побутова сфера спілкування*: матеріали листування (листи, листівки, телеграми, запрошення), візитні картки, бланки вітальних листівок;

6. *спортивно-оздоровча сфера спілкування*: реклама оздоровчих та спортивних центрів/комплексів, афіші масових спортивних змагань, рекламні проспекти лікувальних засобів та заходів [3, с. 14–15].

Запропоновані вище засоби навчання науковець об'єднує у поняття «прагматичні матеріали». На думку вченого, прагматичні матеріали є дуже цікавими для студентів, натомість, іноді можуть поступатися звичайним тестам із підручників за обсягами країнознавчої інформації.

Дослідивши попередній досвід науковців, ми визначаємо поняття «*автентичні матеріали*» як матеріали, які створені носіями мови, що вивчаються, можуть бути використані у навчанні, які сприяють формуванню комунікативної та соціокультурної компетентності.

У контексті дослідження нам варто визначити, як у методиці навчання іноземних мов трактується поняття «критерії відбору», – це основні ознаки матеріалу, за допомогою яких оцінюється доцільність чи недоцільність його використання з певною навчальною метою [1, с. 33].

У методиці навчання іноземних мов до засобів навчання висуваються певні вимоги, які стосуються й автентичних матеріалів, що виступають саме у такій ролі на занятті з іноземної мови за професійним спрямуванням. Таким чином, автентичні засоби навчання мають:

1) виступати в матеріальній формі і виконувати свою основну функцію – забезпечувати реалізацію діяльності вчителя і діяльності учня у навчальному процесі з іноземної мови;

2) бути орієнтованими на цілі навчання, тобто сприяти досягненню цілей у процесі навчання іноземних мов;

3) бути інструментами реалізації методів і прийомів, що застосовуються у навчальному процесі, і забезпечувати управління діяльністю вчителя і діяльністю учня;

4) відповідати сучасним досягненням методики навчання іноземних мов і забезпечувати реалізацію новітніх технологій [4, с. 55–56].

Окрім того, відбираючи автентичні матеріали, важливо враховувати вподобання студентів (що їм подобається більше: слухати іншомовні діалоги, читати, писати чи говорити іноземною мовою), те, що є найважчим для студентів (розуміння мови на слух, зв'язні висловлювання, читання, письмо, тощо), рівень загального розвитку студентів, наявність матеріально-технічної бази, яку викладач має у своєму розпорядженні.

Критерії відбору автентичних матеріалів Е. Носонович та Р. Мільруд називають параметрами автентичних матеріалів, які є одночасно їх структурними ознаками: композиційна автентичність (змістова та формальна цілісність тексту, міцні логіко-граматичні зв'язки між його складовими елементами); лексико-фразеологічна автентичність (застосування лексичних одиниць, типових для природного мовлення носіїв мов); граматична автентичність (використання притаманних мові граматичних структур); функціональна автентичність (природність відбору лінгвістичних засобів для вирішення мовленнєвого завдання); культурологічна автентичність (насиченість країнознавчою інформацією); автентичність національної ментальності (урахування міжкультурних відмінностей); інформативна автентичність (зміст тексту повинен бути цікавим для студентів та відповідати їх віковим та індивідуальним особливостям); ситуативна автентичність (природність ситуації, що пропонується як навчальна ілюстрація); реактивна автентичність (здатність викликати у студентів автентичний емоціональний, розумовий та мовленнєвий зворотний зв'язок) [5].

Структурна особливість пов'язана з особливостями побудови автентичного матеріалу, логічністю, його змістовою та формальною цілісністю. Добирання лексики та фразеологізмів відіграє важливу роль у досягненні автентичності висловлювання. Граматична автентичність пов'язана з використанням в усному та писемному мовленні притаманних мові граматичних структур. Функціональна автентичність відображає природний відбір лінгвістичних для тієї чи іншої ситуації спілкування.

Ф. Мішан стверджує, що інтереси студентів та їх потреби є найвагомішими факторами, що впливають на відбір автентичних матеріалів. Вчений пропонує такі критерії визначення автентичності матеріалів у контексті їх створення для вивчення іноземних мов: походження та авторство тексту, оригінальна комунікативна та соціокультурна мета автентичного матеріалу, оригінальність контексту, навчальна діяльність (на основі автентичного матеріалу), сприйняття та ставлення до тексту тих, хто навчається, та пов'язана з цим професійна діяльність [8, с. 26].

Однією з основних переваг використання автентичних матеріалів є те, що вони відображають культуру іншої країни, знайомлять із традиціями та звичаями, відображають мовленнєву картину того чи іншого народу. Саме тому, велике значення у відборі автентичних матеріалів має визначення національно-культурного компонента змісту цих матеріалів. До критеріїв його відбору належать: культурологічна та країнознавча цінність, типовість, загальновідомість, орієнтація на сучасну дійсність, чітка диференціація з рідною культурою, тематичність та функціональність.

Таким чином, нами запропоновано критерії відбору автентичних матеріалів для студентів немовних спеціальностей у процесі навчання курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням»: ситуативність (можливість використання вміщеної в текст інформації для моделювання типових ситуацій спілкування), ілюстративність (здатність матеріалу ілюструвати певні поняття, категорії і полегшувати студентам їх розуміння), пізнавальна цікавість (в інформативному та в соціокультурному, країнознавчому плані), доступність (порівняна, змістовна простота матеріалу), методична та лінгвістична цінність (насиченість матеріалу мовними професійно спрямованими одиницями), а також автентичність, інформативність, тематичність, комунікативність, функціональність, новизна.

Безперечно, критерії відбору автентичних матеріалів стосуються, перш за все, їх змісту, який має відповідати інтересам та потребам студентів різних спеціальностей, відображати соціокультурні реалії іншомовного суспільства. Крім того, викладачеві вишу варто враховувати сумісність цілей заняття з автентичним матеріалом, пізнавальну та мотиваційну цінність. Різноманіття підходів до поданої проблеми, а також велика кількість критеріїв відбору автентичних матеріалів вимагають ретельного вивчення з боку викладача якості та доречності використання автентичних матеріалів для студентів немовних спеціальностей.

Перспективи подальшого дослідження використання автентичних матеріалів у процесі навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей в курсі «Іноземна мова за професійним спрямуванням» ми вбачаємо у детальній характеристиці змісту автентичних матеріалів для студентів кожної спеціальності зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочкарьова О. Критерії відбору автентичних аудіотекстів для навчання майбутніх вчителів англomовного професійно спрямованого аудіювання / О. Бочкарьова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. – 2006. – № 11. – С. 33–40.
2. Гусак Т. Методична автентичність при вивченні іноземних мов / Т. Гусак, Е. Гужва // Рідна школа. – 2007. – № 2. – С. 38–40.
3. Кричевская К. Прагматические материалы, знакомящие учеников с культурой и средой обитания жителей страны изучаемого языка / К. Кричевская // Иностранные языки в школе. – 1996. – № 1. – С. 13–17.
4. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / С. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
5. Носонович Е. Критерии содержательной аутентичности учебного текста / Е. Носонович, Р. Мильруд // Иностранные языки в школе. – 1999. – № 2. – С. 7–12.
6. Adams T. What Makes Materials Authentic? (ERIC Document Reproduction Service No. ED 391389). – 1995. – 8 p.
7. Senior R. Authentic responses to authentic materials / R. Senior // English Teaching professional. – 2005. – № 38. – P. 71.
8. Mishan F. Designing Authenticity into Language Learning materials / F. Mishan. – Portland, OR, USA: Intellect. – 2005. – 330 p.

Л.В. Романюк, Т.В. Русановская. Критерии отбора аутентичных материалов в процессе обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей. – Статья.

Аннотация. Статья посвящена определению критериев отбора аутентичных материалов в процессе обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей в курсе «Иностранный язык профессиональной направленности». В работе анализируются разные классификации отбора аутентичных материалов, которые способствуют формированию социокультурной и коммуникативной компетентности будущих специалистов неязыковых специальностей.

Ключевые слова: аутентичные материалы, студенты неязыковых специальностей, классификации, критерии отбора.

L. Romaniuk, T. Rusanovska. The Authentic Materials Selection Criteria in the English Teaching Process of Non-linguistic Students. – Article.

Summary. The given article deals with the recognition of authentic materials selection criteria in the English teaching process of non-linguistic students during the course „English for Specific Purposes”. The different classifications of authentic materials developing sociocultural and communicative competence of future non-linguistic professionals have been analyzed.

Key words: authentic materials, non-linguistic students, classification, selection criteria.